

Концепт «Мудрість» у російській чарівній казці

Хо Сяоянь

аспірантка кафедри слов'янської філології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
(майдан Свободи, 4. 61022, Харків, Україна);
e-mail: 1592302507@qq.com; <https://orcid.org/0009-0001-6614-220X>

Опис концептів російської мови неможливий без звернення до фольклору, оскільки саме в цьому лінгвокультурному пласті можна виявити джерела та шляхи становлення ментальних характеристик російського народу. Концепт «Мудрість» один із центральних концептів російської фольклорної картини світу. Він надзвичайно широко представлений у жанрі народних чарівних казок.

Мета цієї статті - виявити семантичну структуру концепту «Мудрість» у російських чарівних казках. Матеріалом дослідження послуговували російські народні казки із зібрання О. М. Афанас'єва.

В результаті дослідження було встановлено, що концепт «мудрість» у російській чарівній казці характеризується різними когнітивними ознаками. Центральним є розуміння мудрості як надприродної сили, здатності до магічних дій, перетворень, чаклунства. Таку мудрість мають, як правило, жіночі персонажі (мудрі царівни, дружини), рідше - чоловічі, але завжди позитивні герої. Казкова жіноча мудрість включає такі складові, як надприродна сила, влада над світом природи, розумові здібності і добрі наміри. Зазвичай жінки у казках виявляються мудрішими за чоловіків.

Поряд із розумінням мудрості як магічної сили, у чарівних казках має місце й інша інтерпретація даного концепту. Так, мудрим у казці є те, що характеризується складністю, незрозумілістю, нездійсненністю. У казках слово *мудрий* часто характеризує якість предмета, а також майстерність героя, здатного такі предмети виготовити. У російських чарівних казках представлена й інтелектуальна складова концепту. При цьому мудрість розуміється не тільки як інтелект і освіченість, а й як практична проникливість і кмітливість.

Ключові слова: фольклор, лінгвофольклористика, чарівна народна казка, концепт, лінгвокультурологія, фольклорна картина світу, мудрість.

Вивчення та опис мовної картини світу є одним із найактуальніших напрямків сучасної лінгвістики. Це пов'язано із завданнями міжкультурної комунікації, з прагненням досягнути національну ментальність, з розумінням необхідності вивчення взаємодії мовних та культурних категорій та у зв'язку з розкриттям механізму накопичення культурної інформації у слові.

Очевидно, що базові константи народної культури тісно пов'язані з усною народною творчістю. Опис концептів російської мови неможливий без звернення до фольклору, оскільки саме в цьому лінгвокультурному пласті можна виявити джерела та шляхи становлення ментальних характеристик російського народу. О. Т. Хроленко вважає, що «фольклорні тексти є тим ідеальним полем, на якому можна розробляти ефективну методологію лінгвокультурознавства» [9, с. 121]. Концептосфера російського фольклору на матеріалі різних фольклорних жанрів є об'єктом вивчення низки наукових колективів (Курська, Воронежська школи лінгвофольклористики тощо). Перспективним напрямом дослідження є мовна картина російських народних казок.

Традиційно вважається, що народні казки як найдавніший тип казок у своїй основі репрезентують певні фольклорні традиції, які

відображають мовну картину народу, його менталітет, культуру, звичаї та поведінку [2, с. 3]. Тож у казці, як і в інших фольклорних жанрах, відбивається саме народне, а не індивідуальне сприйняття тих чи тих моральних категорій, подій, явищ. Події казки сприймаються носіями мови як чарівні, тобто виходять за рамки звичайного, або навіть зовсім неможливі, на відміну від міфу: носій міфологічної свідомості дійсно вірить у реальність подій, що описуються в міфах, сприймаючи міф не як вигадку, а як вищу форму реальності.

Незважаючи на наявність глибоких та змістовних досліджень мови російських народних казок, аналіз концептосфери цього жанру усної народної творчості не можна вважати вичерпним. Розроблений під керівництвом Л. І. Ручиної проєкт із опису мовної картини російської народної казки на матеріалі казок О. М. Афанас'єва [7], що має на меті опис концептосфери російської народної казки через лексикографічний опис концептів, представляє 125 «ключових слів», об'єднаних у тематичні класи: «Людина», «Світ», «Віра», «Душа», «Дім». Проте аналіз концептів у цьому словнику є досить схематичним і не може бути визнаний вичерпним.

Мета цієї статті – виявити семантичну структуру концепту «Мудрість» у російських чарівних казках. Матеріалом дослідження послужили російські народні казки зі збірки О. М. Афанас'єва [1].

Концепт "Мудрість" надзвичайно широко представлений у фольклорному жанрі чарівних казок. При цьому в багатьох казках лексеми з коренем **-мудр-** позначають надзвичайні здібності героя, пов'язані з чаклунством, дивом: «Если старухин сын все это сделает, тогда можно за него и королевну отдать: значит, больно **мудрен**», «Царевна всячески за мужем ухаживает, всячески ему услуживает да все про его **мудрость** выспрашивает» («Волшебное кольцо»), «Раз уехал купеческий сын на охоту, а Змей Горыныч обольстил Елену Прекрасную и приказал ей разведать, отчего Иван купеческий сын так **мудр** и силен?» («Чудесная рубашка»)

Аналогічну семантику у російських чарівних казках виражають лексеми **хитрость** і **сила**: «Выпроси, в чем его сила?» («Чудесные ягоды»), «Жена видит, что у него хитрости большие, стала его вином поить, узнать хочет. Повалились спать, она и просит обсказать свою хитрость» («Иван Репейников»). Оскільки ці лексеми використовуються в ідентичних ситуаціях, вони, на наш погляд, можуть бути названі контекстуальними синонімами. Їхнє значення – надприродні здібності, які допомагають герою у найнеймовірніших, інколи навіть безнадійних, ситуаціях. Зазначимо, що мати таку мудрість у казках може лише головний позитивний персонаж. Його магічна мудрість допомагає йому і Змія перемогти («Чудесная рубашка»), і розбити військо ворога («Чудесные ягоды»).

Проте сам собою герой із цією силою не народжується. Його мудрість і хитрість у більшості текстів – результат використання чарівних предметів – меча-самосіка («Чудесные ягоды»), чудової сорочки, чарівного кільця, кресала.

В. Я. Пропп у роботі «Історичне коріння чарівної казки» детально проаналізував це явище, оскільки вважав його давнім та знаменним. Він описав історію виникнення поняття «чарівний предмет», який у російських казках називається «мудрістю». Казка дає в руки героя якийсь чарівний дар, і за допомогою цього дару він досягає своєї мети.

У мисленні первісної людини В. Я. Пропп відзначив особливу рису. «Головну роль у полюванні грає нібито не знаряддя [...]. Головне – магічна сила, уміння приманити тварину. Якщо тварина вбивалася, то це відбувалося не тому, що стрілець був спритний або стріла була гарна; це відбувалося через те, що мисливець знав заклинання, яке підводило звіра під його стрілу». З удосконаленням знаряддя магічна сила, яка спочатку приписується тварині-помічнику або магічній силі, переноситься на предмет. Людина меншою мірою помічає своє зусилля й більшою – роботу зброї і вважає, що зброя працює не за рахунок докладених зусиль, а в силу властивих їй чарівних якостей. «Виходить уявлення про зброю, яка працює без людини, за людину. Зброя тепер обожається» [4, с. 194-195].

Окремо розглядає вчений предмети, що викликають духів. Це можуть бути предмети тваринного походження (волоски коня), зброя (дубинка) і низка інших предметів (кільце). Колись вважали, що у предметах, речах і особливо у знаряддях живе сила. Сила є абстрактне поняття, тобто відбувається процес абстрагування, але це абстраговане поняття інкорпорується у живу істоту.

Подання сили невидимою істотою є подальшим кроком на шляху до створення поняття сили. «Тут ми бачимо вже вищий шабель, ніж поклоніння зброї. Сила відкріплена від предмета і знову прикріплена вже до будь-якого предмета, що зовні не представляє жодних ознак цієї сили. Це і є «чарівний предмет»» [4, с. 195]. Проілюструємо це зауваження уривком з казки: «Иван купеческий сын»: «Воротясь с охоты, увидал веник и спрашивает: “Зачем ты этот веник изукрасила?” “Затем, что в нем твоя сила и мудрость скрываются”» (Чудесная рубашка).

У казковому фольклорі володарками надприродної мудрості найчастіше стають жінки – мудрі героїні. Часто мудрістю своєю вони перевершують інших героїв, тому й носять ім'я Премудра: «Было у черта двенадцать заклятых девушек – все на одно лицо, волос в волос, голос в голос; одна из них такая **мудрая**, что мудрей самого нечистого» (Сказка о Василисе Премудрой), «Василиса Премудрая хитрей, **мудреней** своего отца уродилась, за то он осерчал на нее и велел ей три года квакушею быть» (Царевна-лягушка). У наведених цитатах мудрість героїні порівнюється з мудрістю чорта. В інших казках вона є дочкою таких негативних персонажів, як Морський цар або Баба Яга. Ці факти наштовхують на думку, що її мудрість має витoki в негативно оцінюваній демонічній силі. Однак слід зазначити, що Бабу Ягу або Водяного царя казка мудрими не називає. Тоді як Василиса, Олена чи Мар'я Премудрі завжди оцінюються у казках лише позитивно: «и умом, и красой взяла», «всех пригожей, всех красивей», словом, – «душа-девица». До того ж «мудрість» свою вони використовують лише з благою метою, щоб урятувати себе чи свого обранця від загибелі.

Таким чином, треба враховувати, що магічні здібності не ріднять позитивних героїв із негативними. У даному випадку має значення мета подібних магічних дій, що виконуються чарівними засобами, оскільки те ж «відівництво» розцінюється як позитивна якість мудрої дружини героя і як негативна у чаклунки, не змінюючи свого змісту.

«Фактично більшість жіночих персонажів тією чи іншою мірою співвідносяться з міфологічною відьмою, оскільки «відівництво», осмислюване казкою як наявність чудових знань, умінь, здібностей, є найважливішою казковою ознакою» [6, с.15].

Дружина-помічниця має чарівні предмети, за допомогою яких споруджує різні перепони в епізоді втечі. Дружина-чарівниця перетворює себе і героя на предмети, будови, тварин, людей різного вигляду, природні перешкоди та атмосферні явища, виявляючи тим самим всеосяжну владу над живою

та неживою природою. Сама чарівна дружина часто є перевертнем: царівна-жаба, дівчина-лебідь, цар-птиця та ін.: «Василиса Премудрая вышла на крыльцо и закричала громким голосом: “Гей вы, Сколько вас на белом свете ни есть – все ползите сюда!”». «Оборотила Василиса Премудрая коней озером, Ивана-царевича селезнем, а сама сделалась уткою».

Зв'язок із природними стихіями, влада над тваринами, перевертництво, магичні здібності демонічних персонажів осмислюються казкою як чаклунство, що саме по собі не потребує жодних пояснень, що є лише засобом здійснення добрих чи злих намірів. «Для казки у «відівництві» немає нічого лякаючого та таємничого, бо такі «правила гри», жанровий закон. У цьому головна відмінність чудових здібностей казкових персонажів від загадкового та чужого повсякденному свідомості відомства реальних відьом, чаклунів і знахарів, які укладають договір з нечистим, навчаються своєї професії або отримують її у спадок» [6, с. 18].

Також важливим є той факт, що «мудрість» цих героїнь дана їм від народження, а не набута згодом: «Василиса Премудрая хитрей, мудреней своего отца уродилась» (Царевна-лягушка), «А была Василиса Премудрая любимая дочь у царя: и умом и красой взяла» (Морской царь и Василиса Премудрая). Наведені цитати вказують і на те, що казкова мудрість царівни-нареченої – це не тільки магичні здібності, а й розумові. Так, у казці, «Пооди туда – не знаю куда, принеси то – не знаю что» порівнюються розумові здібності Мар'ї-царівни Премудрої та її чоловіка: «Извести Андрея-стрелка дело нехитрое, сам-то он прост, – да жена у него больно хитра».

У результаті можна зробити висновок, що казкова жіноча мудрість включає такі складові, як надприродна сила, влада над світом природи, над тваринним світом, розумові здібності і благі наміри.

Чаклунські вміння у казковому фольклорі мають стійку назву – *«премудрости»*: «Задумал старик отдать сына в науку и отдал к одному богатому купцу на три года; а тот купец до всего дошел, все премудрости знал» (Хитрая наука).

Слід зазначити, що премудрості у фольклорній свідомості не сприймаються як щось дане героям від народження (якщо вони не Премудрі царівни). Олена Премудра навчала своїх помічників магичним умінням: «Сошла Елена Премудрая с колесницы, села на золотой трон; начала подзывать к себе голубок по очереди и учит их разным мудростям».

Чаклун із казок типу «Хитрая наука» набув мудрості за рахунок знання, досвіду. Він характеризується як «мудрец, аль тоже знающий человек, что по-всячески знал – птица ли запоет, лошадь ли заржет, овца ли заблеет; ну, словом, все знал!» І все-таки вміння таких чаклунів не безмежні, в казках задають часом такі завдання, що й їм не під силу: «Задала мне Елена

Прекрасная такую задачу, что ни один мудрец в свете не разгадает» (Вещий сон).

І якщо вже нездійсненне завдання виявляється виконаним, це сприймається казковими персонажами в такий спосіб: «Видно, ты колдун какой!» (Мудрая жена). Однак магична сила, застосована з благою метою або для захисту, може бути виправдана: «Все сделано по божьему повелению» (Мудрая жена).

Значення «чарувати», «перетворюватися» виражаються в казках лексемою *умудряться*: «Поезжайте, привезите мне тот кочан капусты; ведь это они умудряются» (Сказка о Василисе Премудрой).

Здатність «умудряться» В. Я. Пропп розглядає в контексті «втечі з перетвореннями». «Ця форма характерна головним чином для казок типу "Морской царь и Василиса Премудрая". Тут магичними способами володіє викрадена у Водяного дівчина. "Оборотила она коней – колодцем, себя – ковшиком, а царевича – старым старичком". Другого разу вона "оборотила царевича – старым попом, а сама сделалась ветхой церковью", а третього разу "оборотила коней рекою медовою, берегами кисельными, царевича – селезнем, себя – серой утицей. Водяной царь бросился на кисель и сыту, ел-ел, пил-пил, – до того, что лопнул! Тут и дух испустил!". На думку В. Я. Проппа, ця форма пізня, вона виникла на ґрунті самої казки, а не на ґрунті будь-яких первісних відносин. Про це говорять стандартні предмети, на які перетворюються ті, хто біжить: колодязь і ковшик, церква і піп [5, с. 163].

Лексема *умудряться* має не лише значення «перетворюватися», а й «використовувати магичні вміння у, здавалося б, завідома безнадійних ситуаціях», наприклад, під час виконання важких завдань: «Будет у меня завтра, а что – не скажу; умудрись-ка да принеси к моему незнакомому свое под пару» (Вещий сон). Виконання таких завдань героєм змушує його супротивника визнавати себе слабшим: «Чудо-Юдо говорит: «Ну, я хитер, а ты – хитрее меня!» – и отдал за него Василису Премудрую замуж» (Морской царь и Василиса Премудрая), «Елена Премудрая взяла его за руку, «Я, – говорит, – хитра, – а ты и меня хитрей!» (Елена Премудрая), «До сих пор, – промолвила, – ни один человек обмануть меня не мог, не знала я никого мудрее себя; а вот же выискался такой хитрец, что и меня провел!» (Жар-птица и Василиса-царевна)

Але не завжди сам герой такий мудрий і хитрий, часто у нього є помічник: «Пошел старик домой в тоске-печали, а купец говорит сыну: – Не отец твой мудёр, ты – мудёр» («Хитрая наука»). У більшості казок вирішувати важкі завдання герою допомагає його «мудрая жена», яка «мудрей самого нечистого». Героїня приховує свої вміння, видає їх за мудрість свого обранця (у казках про мудру дружину, про Василису Премудру). Сам герой, що має таку дружину, не має магичних здібностей і не перевершує її інтелектом: «Не умен ты, Иван

гостинный сын!» заявляє йому наречена (Морской царь и Василиса Премудрая). Іноді герой взагалі є дурнем: «В некотором царстве, в некотором государстве жил в деревеньке старик со старухой, у него было три сына: два умных, а третий – дурак» (Мудрая жена). Але саме йому, а не його розумним братам Господь послала мудру дружину і робить його королем: «А дурак сделался королем и царствовал долго и милостиво».

Як зазначає О. М. Афанасьєв, «старші брати називаються розумними в тому значенні, яке надається цьому слову на базарі життєвої суєти, де кожен думає лише про свої особисті інтереси; а молодший – дурним у сенсі відсутності в ньому цієї практичної мудрості: він простодушний, незлобливий, співчутливий до чужих лих до забуття власної безпеки та будь-яких вигод» [1, т.1, с. 2]. Невипадково у російських говірках лексеми *хитрый* і *злой* мають значення: «спритний», «майстерний», «розумний». Проте «народна казка завжди на боці моральної правди, і на її тверде переконання виграш постійно повинен залишатися за простодушністю, незлобністю та співчуттям меншого брата. Очевидно, що епічна поезія істинно розумним визнає одне добро» [1, т.1, с. 2].

Є. М. Трубецької звертає увагу на те, що в чарівній казці «здійснюється перетворення чарівного на чудове в християнському значенні слова... особливо просто і природно казковий «дурень» перетворюється на «блаженного» чи юродивого... Це перетворення полегшується самою схожістю між дурнем та «блаженным» [8, с. 115]. Зв'язок між образами казкового дурня та життєвого юродивого детально розглянутий О. В. Маслій [3]. Загальна риса того й іншого – пророче божевілля, відсутність людського здорового глузду і водночас володіння іншою чудесною мудрістю. «У дура ця мудрість чарівна, а у юродивого «ум Христов», але в казці легко стирається грань, що відокремлює одне від одного; тоді в одній тій самій особі поєднуються риси дурня і юродивого. Здійснюється це дуже просто – шляхом релігійного тлумачення звичайних промов і вчинків дурня, всупереч життєвому здоровому глузду» [8, с. 115].

Відтак можна зробити висновок, що дурень є праведником у християнському значенні. Своїми вчинками та способом життя він проповідує добро і сподівається на Господа. Тому йому і посилають мудру дружину як Боже благословення: «Приходит к третьему пахарю, спрашивает у него: «Скажи ты, старче!» Старик отвечает: «Когда тебе богатство дать, ты, пожалуй, и бога забудешь; пожелай лучше жену **мудрую**». Воротился дурак к ангелу. «Ну, что тебе сказано?» – «Сказано: не желай богатства, пожелай жену **мудрую**». – «Хорошо! – говорит ангел» (Мудрая жена).

Поряд із розумінням мудрості як магічної сили, у чарівних казках має місце й інша інтерпретація даного концепту.

У багатьох казках мудрим є те, що характеризується складністю, нездійсненністю, як у наступних контекстах: «Она ему сказала: «Ну, **мудро** тебе, **мудро-мудро** доберись до этого сада» (Сказка о молодце-удальце, молодильных яблоках и живой воде); «Это зеркальце у ведьмы в повойнике. **Мудро** его взять» (Василий сын купеческий).

Слово *мудрёный* може мати кілька значень. Наприклад, у наступному контексті це властивість того, якого важко перемогти, здолати, пересилити: «Ах, внушки', чуть было солдат до смерти не убил!» – «То-то, дедушка! Вишь он какой **мудреный!** Вот уж две недели, как я во дворце был, а все голова трещит! Да еще спасибо, что не сам бил, а меньшого брата заставлял!» (Иванко Медведко). *Мудрёный* – це ще й важкий для розуміння: «Отгадал ли ты мой сон?» – спрашивает король. – «Эх, государь! Твой сон не больно **мудрен**; не то, что я, его малый ребенок рассудить может». (Вещий сон.)

Незрозумілий, складний може також бути особливим, винятковим: «А колечко померяют – или мало, или велико; ни той, ни другой не годится. Открыл он ей свое бездолье, рассказал свое горе. «Что ж это за **мудрёный** перстень? – говорит сестра (Князь Данила-Говорила). У цьому контексті *мудрёный* – дивний, не такий як усі, особливий.

Також у казках часто слово *мудрый* характеризує якість предмета. Наприклад, у казці «Царевна и жених»: «А одежда на нем была **немудрая!**» (немудрая одежда – погана, неякісна). Майстрів, які створюють якісні речі, казка називає *мудрыми, мудрецами*: «И там заказал он старому **мудрецу**, придворному кузнецу, сковать посох железный в пятьсот пуд» (Сказка о Василисе золотой косе)

У казках спритність, винахідливість і чудова майстерність героя викликають не просто симпатію, а й захоплення, оскільки герой оминає будь-які перепони, виявляє неабияку хитрість, дотепність, є справжнім майстром своєї справи, і його майстерність має розважально-декоративний характер і викликає суто естетичний інтерес. І саме така майстерність називається *мудростью*: «Царевна же, проснувшись и встав от ложа своего, увидела в окно сад свой в наилучшем против прежнего порядке... почему царевна познала великую **мудрость** в Незнайке и с тех пор стала его любить паче самой себя и посылала ему ествы всегда со своего стола». (Сказка об Иване-богатыре).

Люди, які мають найбанальніші вміння, теж називаються *мудрецами*, але в іронічному сенсі: «Я умею, батюшка, хлеб есть», «А я умею, батюшка, вино-пиво пить». Подъезжает третий старичок: «Я, батюшка, умею в бане париться». – «Фу, лихая те побори! Эки, подумаешь, **мудрецы!**» (Иван Быкович).

Також численними у чарівних казках є згадки мудрості у значенні «інтелектуальних здібностей». Мудрістю може бути просто розумна думка, що через розширення фокусу приймає філософський характер: «Дед и говорит себе: «Да что за лукавый! Не приглянулся ли и жене парень чернявый? Сказано: от нашего ребра не ждать нам добра; а баба все баба, хоть и стара!» Вот так мудро размысливши, встал он из-за стола да и поплелся в дорогу» (Верлюка).

Мудрість може розумітися як інтелект та освіченість: «Цари и царевичи, короли и королевичи долго над тою загадкою ломали свои **мудрые** головы, а разгадать никак не могли» (Заколдованная королева).

Казкові герої повинні мати здатність реалізовувати свої цілі, докладаючи при цьому розумові зусилля: «Добрый молодец еле оттуда вылез и снова отправился в путь-дорогу, а сам одно на уме держит: как бы **умудриться** да отсмеять царевне эту шутку недобрую» (Чудесная курица).

Практична проникливість, здогадливість також називається мудрою властивістю. Наприклад, у казці «Пооди туда – не знаю куда, принеси то – не знаю что» Мар'я-царівна дізнається, що чоловік її намагається обдурити: «Куда ж ты, – говорит – гривенник девал? Верно, в кабаке пропил». – «Ишь, какая **мудрая!** – думает солдат про себя, всю подноготную знает». Крім того, мудрість може виступати як міра оцінки інтелектуальних здібностей людини: «Ванюшка не хитёр, не **мудёр**, а куды смысловат» (Незнайко)

Часто казкові герої застосовують свій розум для перемоги у суперництві: «До сих пор, – промолвила, – ни один человек обмануть меня не мог, не знала я никого **мудрее** себя; а вот же выискался такой хитрец, что и меня провел!» (Жар-птица и Василиса-царевна); «Взмылил купец коня, бьет и приговаривает: «– Я ж тебя перехитрю, я ж тебя **перемудрю!**» (Хитрая наука).

У поодиноких випадках герої казок можуть застосовувати свою мудрість і для непристойних вчинків, щоб обдурити, образити, нашкодити. Наприклад, у казці «Безногий и слепой богатыри», де королівна перехитрила героя та відрубала йому ноги: «Ну, думает королева, когда он ноги свои воротил, то с ним **мудрить** больше нечего!» – и стала у него и у Царевича просить прощения».

Підсумовуючи результати дослідження, можемо зробити висновок, що концепт «мудрість» у російській чарівній казці характеризується різними когнітивними ознаками. Центральним є розуміння мудрості як надприродної сили, здатності до магічних дій, перетворень, чаклунства. Таку мудрість мають, як правило, жіночі персонажі (мудрі царівни, дружини), рідше – чоловічі, але завжди позитивні герої. Мудрим у казці виступає і те, що характеризується складністю, нездійсненністю. У казках слово **мудрый** часто характеризує якість предмета, а також майстерність героя, здатного такі предмети виготовити. Представлена у російських чарівних казках й інтелектуальна складова концепту. У цьому сенсі мудрість розуміється і як інтелект, освіченість, і як практична проникливість і кмітливість.

Список використаної літератури

1. Афанасьев А. Н. Народные русские сказки А. Н. Афанасьева: в 3-х т. Москва: Наука, 1984–1985; Т. 1. 1984. 511 с.; Т. 2. 1985. 463 с.; Т. 3. 1985. 495 с.
2. Ли Исинь. Репрезентация ключевых концептов русских народных и авторских сказок как отражение коллективного и индивидуального языкового сознания. Автореферат... канд филол. н., Тамбов 2020. <https://www.dissercat.com/content/representatsiya-klyuchevykh-kontseptov-russkikh-narodnykh-i-avtorskikh-skazok-kak-otrazhenie/read>.
3. Маслий Е. В. Некоторые типологические черты образа юродивого и их реализация в русских народных сказках // Вісник ХНУ: Сер. Філологія. Харків, 2005. Вип. 46. №707. С. 116–120.
4. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки. Санкт-Петербург.: Питер, 2021. 576 с.
5. Пропп В. Я. Фольклор и действительность. Москва: Азбука, 2022. 448 с.
6. Разумова И. А. Сказка и быличка (Мифологический персонаж в системе жанра). Петрозаводск; Карельский научный центр РАН, 1993. 112 с.
7. Словарь концептов русской народной сказки. Часть 2/ Авторы: Л.В. Грехнева, Т.М. Горшкова, Е.Р. Переслегина, Л.И. Ручина, А.В. Синелева. Нижний Новгород: Нижегородский университет, 2015. 170 с.
8. Трубецкой Е. Н. «Иное царство» и его искатели в русской народной сказке // Литературная учеба. 1990. Март-апрель. Книга вторая. С. 100–119.
9. Хроленко А. Т. Лингвокультурология. Курск, 2000.

Надійшла до редакції 6 липня 2023 р.
Прийнята до друку 10 серпня 2023 р.

References

1. Afanasyev, A. N. (1984–1985). Folk Russian fairy tales of A. N. Afanasyev. Moscow: Nauka [in Russian].
2. Li, Yixin. (2020). Representation of the key concepts of Russian folk and author's fairy tales as a reflection of the collective and individual linguistic consciousness. Abstract.... Candidate of Philology N., Tambov. Retrieved from <https://www.dissercat.com/content/reprezentatsiya-klyuchevykh-kontseptov-russkikh-narodnykh-i-avtorskikh-skazok-kak-otrazhenie/read>. [in Russian].
3. Masliy, E. V. (2005) Some typological features of the image of the holy fool and their implementation in Russian folk tales. *University Bulletin. Series "Philology" (Literary Studies, Linguistics)*. Kharkiv. Vol. 46. No. 707. 116–120. [in Russian].
4. Propp, V. Ya. (2021). Historical roots of a fairy tale. St. Petersburg: Piter. [in Russian].
5. Propp, V. Ya. (2022). Folklore and reality. Moscow: Azbuka. [in Russian].
6. Razumova, I. A. (1993) Fairy tale and bylichka (Mythological character in the genre system). Petrozavodsk; Karelian Scientific Center of the Russian Academy of Sciences. [in Russian].
7. Grekhneva, L.V., Gorshkova, T.M., Pereslegina, E.R., Ruchina, L.I., Sineleva, A.V. (2015). Dictionary of concepts of Russian folk tales. Part 2. Nizhny Novgorod: Nizhny Novgorod University. [in Russian].
8. Trubetskoy, E. N. (1990). "Another kingdom" and its seekers in the Russian folk tale. *Literary studies*. March-April. Book two. 100–119. [in Russian].
9. Khrolenko, A. T. (2000). Cultural linguistics. Kursk. [in Russian].

Submitted July 6, 2023.

Accepted August 10, 2023.

Huo Xiaoyan, graduate student of the Department of Slavic Philology, Kharkiv National University named after V. N. Karazin, (Maidan Svoboda, 4. 61022, Kharkiv, Ukraine); e-mail: 1592302507@qq.com; <https://orcid.org/0009-0001-6614-220X>

The concept of "wisdom" in a Russian fairy tale

The description of the concepts of the Russian language is impossible without referring to folklore, since it is in this linguocultural layer that it is possible to identify the sources and ways of the formation of the mental characteristics of the Russian people. The concept "Wisdom" is one of the central concepts of the Russian folklore picture of the world. It is extremely widely represented in the genre of folk fairy tales. Usually women in fairy tales are wiser than men.

The purpose of this article is to reveal the semantic structure of the concept "Wisdom" in Russian fairy tales. The material of the study was Russian folk tales from the collection of A. N. Afanasyev.

As a result of the study, it was found that the concept of "wisdom" in the Russian fairy tale is characterized by various cognitive features. Central is the understanding of wisdom as a supernatural power, the ability to perform magical actions, transformations, witchcraft. Such wisdom is possessed, as a rule, by female characters (wise princesses, wives), less often by male characters, but always positive characters. Fairy-tale female wisdom includes such components as supernatural power, power over the natural world, mental abilities and good intentions.

Along with the understanding of wisdom as a magical power, there is another interpretation of this concept in fairy tales. Thus, the wise in a fairy tale is that which is characterized by difficulty, complexity, impracticability. In fairy tales, the word wise often characterizes the quality of an object, as well as the skill of a hero who is able to make such objects. The intellectual component of the concept is also presented in Russian fairy tales. At the same time, wisdom is understood not only as intelligence and education, but also as practical insight and ingenuity.

Key words: folklore, linguofolkloristics, magic folk tale, concept, linguoculturology, folklore picture of the world, wisdom.
